

บทที่ 3

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทาน

3.1 บทนำ

ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกลไกราคาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ คือ ราคาจะเป็นตัวกำหนดว่าหน่วยธุรกิจตัดสินใจจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตจำนวนเท่าใด ซึ่งราคาจะถูกกำหนดมาจากอุปสงค์และอุปทานของตลาด ในบทนี้เราจะศึกษาถึง อุปสงค์ และอุปทาน ซึ่งทุกคนที่ศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์จะต้องเรียนรู้ เพราะถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการเรียนเศรษฐศาสตร์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์เรื่อง ราคา ปริมาณสินค้า และบริการในตลาด โดยในระบบเศรษฐกิจประกอบด้วยผู้บริโภค และผู้ผลิต ทั้งสองกลุ่มนี้จะขาดคนใดคนหนึ่งไม่ได้ จะต้องทำงานร่วมกัน ภายใต้กฎของอุปสงค์ และอุปทาน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการที่จะทำให้กิจกรรมในระบบเศรษฐกิจดำเนินไปได้โดยสะดวก

3.2 ความหมายของอุปสงค์

อุปสงค์ (Demand)¹ หมายถึง จำนวนหรือปริมาณต่าง ๆ ของสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคต้องการซื้อภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ ณ ระดับราคาต่าง ๆ กันของสินค้านั้น โดยลักษณะของความต้องการซื้อนั้นจะต้องประกอบด้วย

1. ความปรารถนาอยากที่จะซื้อ (Willing to pay) หรือความเต็มใจอยากที่จะซื้อ เพื่อสนองต่อความพอใจของเราให้ ได้มากที่สุด

2. ความสามารถที่จะซื้อหรืออำนาจซื้อ (Ability to pay) ซึ่งหมายถึงความสามารถทางการเงิน

ความต้องการในทางเศรษฐศาสตร์จะต้องประกอบด้วย 2 สิ่งดังกล่าวข้างต้น ถ้ามีความปรารถนาอยากซื้อแต่ไม่พร้อมด้วยอำนาจซื้อ หรือไม่อยากได้แต่สามารถจะซื้อได้ ไม่ถือเป็นอุปสงค์ อุปสงค์ในทางเศรษฐศาสตร์นั้นหมายถึงเต็มใจจะซื้อหรือสามารถซื้อได้

¹ กัญญา กุณีที่กาญจน์, ผศ. หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาคเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 139.

3.3 ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปสงค์

ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์ หมายถึงตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อจำนวนสินค้าที่ผู้บริโภคปรารถนาจะซื้อ ปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อปริมาณซื้อเล็กน้อยไม่เท่ากันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้บริโภคแต่ละคนและกาลเวลา² ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. **ราคาสินค้าที่ต้องการซื้อ** ถ้าราคาสินค้านั้นแพงหรือราคาสูง ผู้บริโภคก็จะต้องการซื้อน้อยลง ตรงข้ามถ้าราคาสินค้าต่ำลง ผู้บริโภคจะมีความต้องการซื้อมากขึ้น
2. **รายได้ของผู้บริโภค** ถ้าผู้บริโภคมีรายได้สูงย่อมจะสามารถซื้อสินค้าที่มีราคาแพงกว่าและในจำนวนที่มากกว่าผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำ
3. **รสนิยมของผู้บริโภค** ถ้าผู้บริโภคมีความนิยมในสินค้านิดใดมาก สินค้าชนิดนั้นจะได้รับการบริโภคมากขึ้น
4. **ราคาสินค้าอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง** โดยปกติเมื่อราคาสินค้าชนิดหนึ่งสูงขึ้น ผู้บริโภคก็จะซื้อสินค้าชนิดนั้นน้อยลงและหันไปซื้อสินค้าอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้ทดแทนกันได้ เช่น เมื่อราคาน้ำมันสูงขึ้น ผู้บริโภคก็จะบริโภคเนื้อวัวน้อยลงหันไปบริโภคไก่แทน ส่วนสินค้าที่ต้องใช้ร่วมกันหรือประกอบกัน เช่น น้ำตาลกับกาแฟ เมื่อราคากาแฟสูง ผู้บริโภคจะมีความต้องการกาแฟลดลง ขณะเดียวกันก็มีความต้องการน้ำตาลน้อยลงด้วย
5. **จำนวนผู้บริโภค** เมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น ความต้องการสินค้าและบริการจะเพิ่มขึ้น
6. **การคาดคะเนราคาสินค้าในอนาคต** ถ้าผู้บริโภคคาดคะเนว่าราคาน้ำมันจะสูงขึ้นในอนาคต ทำให้ปัจจุบันผู้บริโภคจึงรีบซื้อก่อนที่จะราคาจะสูงขึ้นทำให้มีความต้องการสินค้าและบริการในขณะนี้สูงขึ้นเป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่น ฤดูกาล วัฒนธรรม ประเพณี

3.4 กฎอุปสงค์ ตารางอุปสงค์ และเส้นอุปสงค์

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วแต่เป็นตัวกำหนดปริมาณการซื้อของผู้บริโภค ไม่ว่าจะเปลี่ยนราคาของสินค้า รายได้ของผู้บริโภค รสนิยมของผู้ซื้อ ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้อง การคาดคะเนราคาสินค้าในอนาคต แต่ตามหลักการวิเคราะห์ จำเป็นต้องให้สิ่งอื่น ๆ ที่เป็นตัวกำหนดอุปสงค์คงที่หมด ยกเว้นราคาสินค้าชนิดนั้นไม่เปลี่ยนแปลง สามารถสร้างเป็นกฎของอุปสงค์ได้ คือ

² ธีรเดโชกัน, หน้า 39-40.

กฎของอุปสงค์ (Law of Demand) เมื่อราคาของสินค้าชนิดหนึ่งสูงขึ้น ปริมาณซื้อสินค้าชนิดนั้นจะลดลง แต่ราคาตกลง ปริมาณซื้อจะเพิ่มมากขึ้น แสดงว่าปริมาณซื้อของสินค้าชนิดไหนก็จะถูกกำหนดโดยราคาของสินค้านั้นเพียงอย่างเดียว³ จากกฎของอุปสงค์ เราสามารถสร้างเป็นตารางอุปสงค์ และเส้นอุปสงค์ได้ดังนี้

ตารางอุปสงค์ และเส้นอุปสงค์

1. ตารางอุปสงค์ คือ รายการที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าและบริการ ชนิดหนึ่งกับปริมาณสินค้าและบริการ ชนิดนั้นที่ผู้ซื้อต้องการซื้อ ณ เวลาหนึ่ง ๆ เมื่อราคาแตกต่างกัน ซึ่งเป็นการอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของปริมาณซื้อ เมื่อราคาเปลี่ยนแปลง เช่น ตารางอุปสงค์ของส้มในตลาดแห่งหนึ่งเป็นดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงอุปสงค์ของส้มในตลาดแห่งหนึ่ง

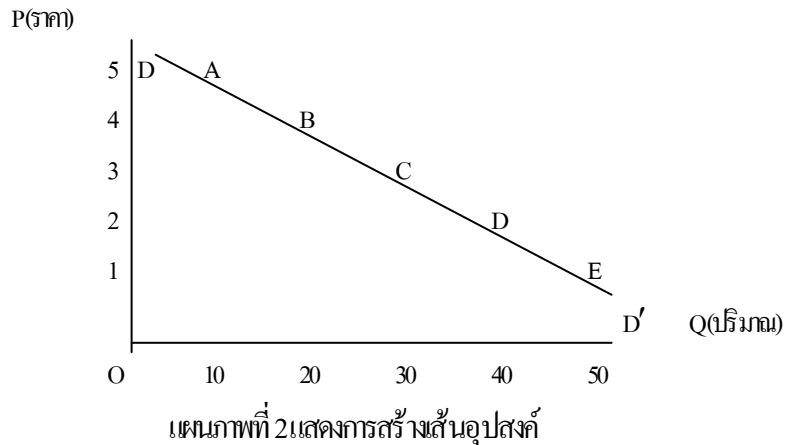
ราคาสินค้าต่อหน่วย(บาท)	ปริมาณซื้อ(กก)
1	50
2	40
3	30
4	20
5	10

จากตารางจะเห็นได้ว่าราคาจะเป็นตัวกำหนดปริมาณซื้อ กล่าวคือเมื่อส้มราคาสูงปริมาณที่ผู้ซื้อต้องการซื้อก็น้อย แต่พอราคาส้มลดต่ำลง ผู้ซื้อต้องการซื้อส้มในปริมาณที่มากขึ้น ซึ่งตารางอุปสงค์ดังกล่าวเป็นการอธิบายกฎของอุปสงค์ โดยที่ให้อัจฉริยะอื่น ๆ คงที่ เช่น รายได้ รสนิยม ราคาสินค้าอื่นที่เกี่ยวข้องแต่ให้ราคาของส้มเปลี่ยนแปลงอย่างเดียว

2. เส้นอุปสงค์ จากเหตุผลที่ว่าเมื่อราคาสินค้าลดลงทำให้ผู้ซื้อซื้อสินค้าในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เราสามารถนำมาสร้างเป็นเส้นอุปสงค์ได้ดังนี้

³ ปรีดา นาคณาภิรมย์, เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 11, หน้า 170.

จากตารางที่ 1 สามารถสร้างเส้นอุปสงค์ของส้มในตลาดแห่งหนึ่ง

จากรูป ให้แกน OP เป็นแกนของราคา OQ เป็นแกนของปริมาณ เมื่อราคาส้ม 5 บาท ผู้บริโภคนิยมซื้อส้ม 10 กิโลกรัม ที่จุด A เมื่อส้มราคา 4 บาท ผู้บริโภคนิยมซื้อส้ม 20 กิโลกรัม ที่จุด B เมื่อส้มราคา 3 บาท ผู้บริโภคนิยมซื้อส้ม 30 กิโลกรัม ที่จุด C เมื่อส้มราคา 2 บาท ผู้บริโภคนิยมซื้อส้ม 40 กิโลกรัม ที่จุด D เมื่อส้มราคา 1 บาท ผู้บริโภคนิยมซื้อส้ม 50 กิโลกรัม ที่จุด E เชื่อมจุด A, B, C, D, E เข้าด้วยกัน ก็จะได้เส้น DD' ซึ่งจะมีลักษณะทอดต่ำลงจากซ้ายมาขวา

3.5 ความหมายของอุปทาน

อุปทาน (Supply) หมายถึง ปริมาณหรือจำนวนต่างๆ ของสินค้าและบริการที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตต้องการขายหรือผลิต ณ ระดับราคาต่าง ๆ กันของสินค้า หากราคาสินค้าสูงขึ้นผู้ขายจะยินดีและเต็มใจขายในจำนวนหรือปริมาณที่มากขึ้นแต่ในทางตรงข้ามถ้าราคาลดลงปริมาณสินค้าที่ผู้ขายยินดีและเต็มใจขายจะลดลง⁴

3.6 ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปทาน

ปัจจัยที่กำหนดอุปทาน หมายถึง ตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อจำนวนสินค้าที่ผู้ผลิตผลิตออกมามีดังนี้⁵

⁴ กัญญา กุณทิกัญจน์, ศ. หลักเศรษฐศาสตร์จุลภาคเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 48.

⁵ เดวิด ฮีแกน, หน้า 49.

1. **จุดมุ่งหมายของธุรกิจ** เป้าหมายของธุรกิจ คือกำไร ดังนั้นผู้ผลิตต้องผลิตสินค้าออกมาให้มาก เพื่อขายให้ได้จำนวนมากที่สุด
2. **สภาพเทคโนโลยี** ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ผู้ผลิตสามารถผลิตสินค้าได้ปริมาณมากขึ้น ความสามารถในการเสนอขายสินค้าของผู้ผลิตมีเพิ่มขึ้น
3. **ราคาของสินค้าหรือบริการชนิดนั้นและชนิดอื่น** เช่น ข้าวโพดราคาสูงขึ้นเกษตรกรก็มักจะหันมาปลูกข้าวโพดมากขึ้นแทนที่จะทำการปลูกข้าวอย่างเก่า เป็นต้น
4. **ราคาของปัจจัยการผลิต** ค่าจ้างแรงงานสูงจะทำให้ต้นทุนการผลิตสินค้าโดยทั่วไปสูงขึ้น ส่งผลให้ปริมาณการเสนอขายลดลง
5. **จำนวนผู้ผลิตหรือผู้ขายในตลาด** ในกรณีที่ตลาดมีผู้ผลิตจำนวนมาก ปริมาณขายทั้งหมดในตลาดย่อมจะมีมากกว่าในกรณีที่ตลาดมีผู้ขายเพียงรายเดียว
6. **ภาษีที่รัฐเก็บ** ถ้ารัฐเก็บภาษีเพิ่มขึ้น ต้นทุนการผลิตก็จะสูงขึ้น ถ้าไร่น้อยลง ผู้ผลิตก็จะทำการผลิตน้อยลง
7. **ดินฟ้าอากาศ** การผลิตสินค้าเกษตรกรรมต้องขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ อากาศดี พืชผลเกษตรกรรมก็จะออกมามาก อากาศไม่ดี พืชผลเกษตรกรรมก็จะออกม่น้อย

3.7 กฎอุปทาน ตารางอุปทานและเส้นอุปทาน

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วแต่เป็นตัวกำหนดปริมาณการขายของผู้ผลิต แต่ตามหลักการวิเคราะห์ ต้องให้สิ่งอื่น ๆ ที่เป็นตัวกำหนดอุปทานคงที่หมด ยกเว้นราคาสินค้าชนิดนั้นที่เปลี่ยนแปลง สามารถสร้างเป็นกฎของอุปทานได้คือ

กฎของอุปทาน (Law of Supply) คือ ปริมาณขายจะมีมากถ้าสินค้าขายได้ราคาสูง และปริมาณขายจะมีน้อยถ้าสินค้าขายได้ราคาต่ำ แสดงว่าตามกฎของอุปทานราคาเป็นตัวกำหนดปริมาณขาย⁶

⁶ ปรีดา นาคณาภิรมย์, เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 11, หน้า 176.

ตารางอุปทานและเส้นอุปทาน

1. ตารางอุปทาน คือ รายการที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินค้าและบริการชนิดใดชนิดหนึ่งกับผู้ผลิตพร้อมจะผลิตต่อออกขาย ณ ระดับราคาต่างๆ ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้

ความสัมพันธ์ระหว่างราคากับปริมาณจะอยู่ในลักษณะที่ว่าเมื่อราคาสินค้าสูงขึ้น ผู้ผลิตจะมีความกระตือรือร้นที่จะผลิตสินค้าออกขายมากขึ้น แต่ถ้าราคาสินค้าลดลงก็จะลดการผลิตลงทั้งนี้เพราะเป้าหมายของผู้ผลิตหรือผู้ขายคือกำไร เมื่อราคาสินค้าสูง ผู้ผลิตจะได้กำไรมากจึงผลิตมาก แต่เมื่อราคาสินค้าต่ำผู้ผลิตมักจะได้กำไรน้อยจึงผลิตน้อย

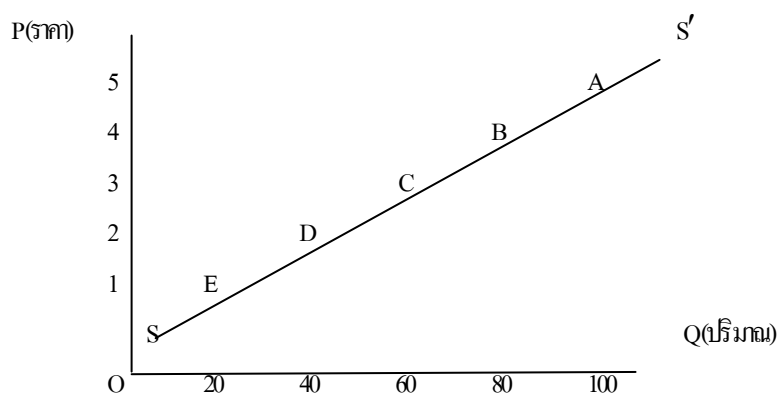
ตารางที่ 2 แสดงอุปทานของส้ม ณ ตลาดแห่งหนึ่ง

ราคาสินค้าต่อหน่วย(บาท)	ปริมาณขาย(กก)
1	20
2	40
3	60
4	80
5	100

จากตารางจะเห็นว่าเมื่อส้มราคา กิโลกรัมละ 5 บาท ผู้ขายจะเต็มใจนำส้มออกขายในปริมาณ 100 กิโลกรัม แต่เมื่อราคาส้มลดลงปริมาณที่ผู้ขายต้องการขายจะลดลงไปตามลำดับ จนกระทั่งส้มลดลงเหลืออีก กิโลกรัมละ 1 บาท ปริมาณขายก็ลดลงเหลือเพียง 20 กิโลกรัมเท่านั้น

2. เส้นอุปทาน จากเหตุผลที่ว่า เมื่อราคาสินค้าสูงขึ้นจะทำให้ผู้ผลิตนำสินค้าออกขายในปริมาณที่เพิ่มขึ้นจึงสามารถสร้างเป็นเส้นอุปทานได้ดังนี้

จากตารางที่ 2 สามารถสร้างเส้นอุปทานของส้มในตลาดแห่งหนึ่งได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 แสดงการสร้างเส้นอุปทาน

จากรูปให้แกน OP เป็นแกนของราคา OQ เป็นแกนของจำนวนผลิตเมื่อราคาส้ม 5 บาท ผู้ผลิตยินดีจะนำส้มออกมาขายจำนวน 100 กิโลกรัม ที่จุด A เมื่อราคาส้มลดลงเป็น 4 บาท ผู้ผลิตจะนำส้มออกมาขาย 80 กิโลกรัม ที่จุด B เมื่อราคาส้มลดลงเป็น 3 บาท ผู้ผลิตจะนำส้มออกมาขาย 60 กิโลกรัม ที่จุด C เมื่อราคาส้มลดลงเป็น 4 บาท ผู้ผลิตจะนำส้มออกมาขาย 40 กิโลกรัม ที่จุด D เมื่อราคาส้มลดลงเป็น 1 บาท ผู้ผลิตจะนำส้มออกมาขาย 20 กิโลกรัม ที่จุด E ที่เชื่อมจุด A,B,C,D,E เข้าด้วยกันก็จะได้เส้น SS' ซึ่งจะมีลักษณะทอดขึ้นจากซ้ายมาขวา

3.8 คุณภาพของตลาด

คุณภาพ หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดความสมดุลระหว่างจำนวนเสนอขายสินค้ากับจำนวนเสนอซื้อซึ่งกำหนดโดยเส้นอุปสงค์ กับเส้นอุปทานตัดกันในตลาดแห่งหนึ่ง ในระยะเวลาหนึ่ง อันมีผลให้เกิดการซื้อขายเกิดขึ้น⁷

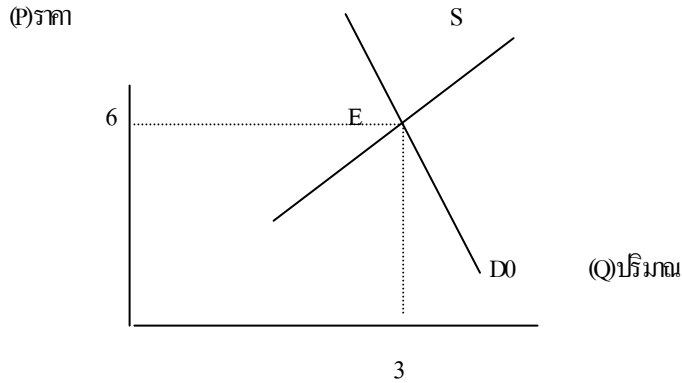
จากการศึกษาเรื่องอุปสงค์ และอุปทานที่ผ่านมามะเห็นว่าทั้งปริมาณซื้อ และปริมาณขายต่างถูกกำหนดโดยราคาของสินค้านั้น ๆ แต่เนื่องจากปริมาณซื้อ และปริมาณขาย มิได้เปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกัน คือ ในขณะที่ปริมาณซื้อที่ราคามีเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้ามนั้น ปริมาณขายและราคาก็เปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกัน การแลกเปลี่ยนจึงไม่เกิดขึ้น ดังนั้น การแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้น ด้วยเหตุที่ว่าปริมาณซื้อและปริมาณขายต้องเท่ากันพอดี ณ ราคาใดราคาหนึ่ง เราเรียกภาวะการณ์นี้ว่า จุดคุณภาพของตลาด และระดับราคาที่ปริมาณซื้อและปริมาณขายเท่ากัน เรียกว่า ราคาคุณภาพ (equilibrium price) ส่วนปริมาณซื้อและปริมาณขายที่เท่ากันพอดี ณ ราคาคุณภาพเรียกว่า ปริมาณคุณภาพ (equilibrium quantity)⁸

ตารางที่ 3 แสดงคุณภาพของปากกาณ ตลาดแห่งหนึ่ง

ปริมาณซื้อ(ด้าม)	ราคา(บาท/ด้าม)	ปริมาณขาย(ด้าม)
1	10	5
2	8	4
3	6	3
4	4	2
5	2	1

⁷ มจร อินทรเทพ, เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน, หน้า 149-50.

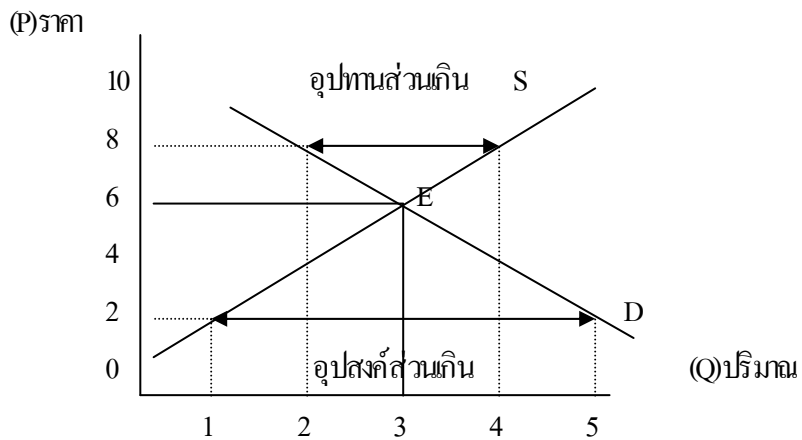
⁸ ปรีดา นาคณาภิรมย์, เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 11, หน้า 180.

แผนภาพที่ 4 แสดงราคาและปริมาณดุลยภาพ

จากตารางและแผนภาพเส้นอุปสงค์ ตัดกับเส้นอุปทาน ณ จุด E เป็นจุดดุลยภาพตลาดคือ ณ ระดับราคา 6 บาท ผู้ซื้อต้องการซื้อปกติ 3 ค้ำ ผู้ขายยินดีขาย 3 ค้ำเช่นกัน เราเรียกระดับราคา 6 บาทว่าราคาดุลยภาพและจำนวนปกติ 3 ค้ำว่า ปริมาณดุลยภาพ ภาวะดุลยภาพของตลาดเช่นนี้จะสมดุลหยุดนิ่งจนกระทั่งมีปัจจัยหรือเหตุที่มากทำให้ราคาเปลี่ยนแปลง ราคา ก็จะทำหน้าที่ปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพอีก เราเรียกการทำงานของราคาว่า กลไกราคา ซึ่งจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทาน

แต่ถ้าราคาเกิดสูงกว่าราคาดุลยภาพส่งผลให้ ปริมาณขายมากกว่าปริมาณซื้อ เรียกว่าเกิด อุปทานส่วนเกิน (Excess Supply) หมายถึง เกิดภาวะสินค้าล้นตลาด กลไกราคาจะปรับตัวโดยลดลงเข้าสู่ดุลยภาพตรงข้ามถ้าราคาต่ำกว่าราคาดุลยภาพส่งผลให้ปริมาณซื้อมากกว่าปริมาณขาย เรียกว่าเกิด อุปสงค์ส่วนเกิน (Excess Demand) หมายถึง เกิดภาวะสินค้าขาดตลาด ราคาจะปรับตัวสูงขึ้นเข้าสู่ดุลยภาพอีก

แผนภาพที่ 5 แสดงภาวะสินค้าล้นตลาดและสินค้าขาดตลาด

จากตารางและแผนภาพแสดงว่าราคาคุณภาพ 6 บาท จำนวนปากก 3 ล้านหน่วยพอดี ถ้าเกิดภาวะขาดแคลนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปากกทำให้ราคาปากกต้องแพงขึ้นเป็น 8 บาทแล้ว ทำให้ผู้ซื้อต้องการซื้อลดลงเป็น 2 ล้าน แต่คนขายยินดีผลิตออกมาขายเพิ่มเป็น 4 ล้าน สินค้าจึงล้นตลาด(ขายไม่หมด)เท่ากับ 2 ล้าน ส่งผลให้ราคาปรับตัวลดลงตรงข้ามถ้าราคาปากกาคิดลดลงเป็นค่าละ 2 บาท ผู้ซื้อจะซื้อเพิ่มเป็น 5 ล้าน ขณะที่คนขายผลิตออกมาขายลดลงเป็น 1 ล้าน ทำให้สินค้าขาดแคลนเท่ากับ 4 ล้าน ส่งผลให้ราคาต้องปรับตัวสูงขึ้นสู่คุณภาพของตลาด

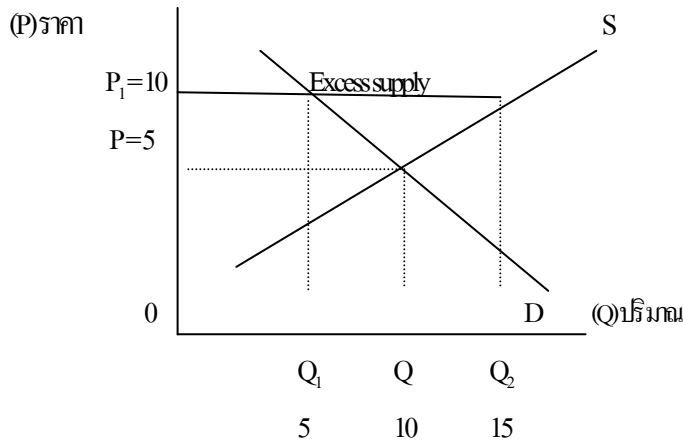
3.9 นโยบายต่างๆของรัฐบาลในการแทรกแซงกลไกราคา

การแทรกแซงกลไกราคาซึ่งทำให้กลไกราคาทำหน้าที่โดยเสรีไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อบรรเทาปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับบุคคลต่างๆ ในกลุ่มสังคม วิธีการแทรกแซงราคาสินค้าของรัฐบาลที่ใช้กันทั่วไปมี 2 มาตรการด้วยกันคือ⁹

1. การกำหนดราคาขั้นต่ำ (Minimum Price Control) มักนิยมใช้กรณีสินค้าเกษตรกรรม รัฐบาลเห็นว่าระดับราคาตลาดนั้นอยู่ในระดับต่ำเกินไป เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ผลิต (เกษตรกร) โดยรัฐบาลจะเข้ามาบรรเทาความเดือดร้อนโดยการกำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้าที่จะขายในตลาดให้สูงกว่าระดับราคาคุณภาพ นโยบายนี้เรียกว่า การประกันราคาหรือพยุงราคา (Price Guarantee or Price Support) หรือ นโยบายที่ใช้กับแรงงาน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งในรูปของนโยบายการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ (Minimum Wage)

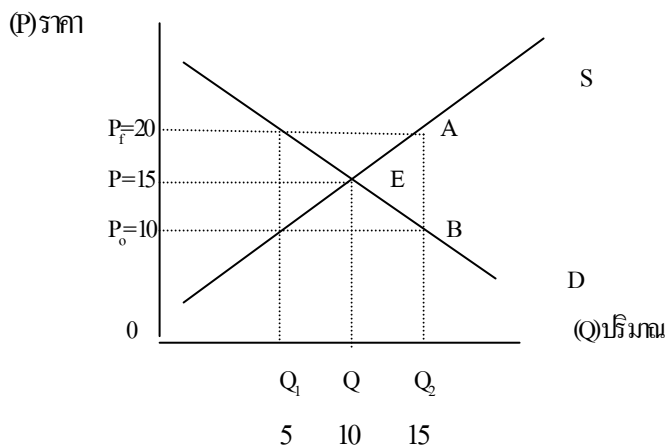
1) การกำหนดราคาขั้นต่ำ เป็นนโยบายที่รัฐบาลเข้ามากำหนดราคาสินค้าให้สูงกว่าราคาคุณภาพ จากรูป ณ ราคาคุณภาพเท่ากับ P และปริมาณคุณภาพเท่ากับ Q ถ้ารัฐบาลเห็นว่าราคา OP = 5 เป็นราคาต่ำเกินไป รัฐบาลก็กำหนดให้ผู้ซื้อทุกคนซื้อสินค้าในราคาที่รัฐกำหนดคือ OP = 10 แต่ปรากฏว่า ณ ราคา OP₁ ผู้ซื้อจะซื้อสินค้าเพียง OQ₁ = 5 เท่านั้น ในขณะที่ผู้ขาย (เกษตรกร) อยากจะขาย OQ₂ = 15 ทำให้เกิดอุปทานส่วนเกิน (excess supply) เท่ากับ Q₂Q₁ คือ 15 - 5 = 10 ซึ่งรัฐบาลจะไปบังคับให้ผู้ซื้อซื้อตามปริมาณที่ต้องการยกขายไม่ได้ ดังนั้น รัฐบาลจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบกับจำนวนส่วนเกินของสินค้าที่เหลืออยู่ โดยรัฐบาลจะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้ออุปทานส่วนเกิน เป็นเงินเท่ากับ OP₁ x Q₂Q₁ คือ 10 x 10 = 100 แต่ถ้าเหตุการณ์เป็นอย่างนี้ไปเรื่อยๆ รัฐบาลก็จะไม่มีเงินมาซื้ออุปทานส่วนเกินได้ รัฐบาลต้องหาทางออกโดยการลดการผลิตสินค้านั้นลงโดยการส่งเสริมให้ไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ให้รายได้ดีกว่า เป็นต้น

⁹ กาญจนภา สภานางค์วานรศ.และอสังกนิพนธ์ ฉัตรคามรศ.เศรษฐศาสตร์จุลภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 42-45.

แผนภาพที่ 6 แสดงการกำหนดราคาล้นต่ำ

2) การจ่ายเงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิต (Subsidy) โดยรัฐบาลกำหนดราคาล้นต่ำไว้ที่ $OP_f = 20$ การกำหนดให้ราคาล้นต่ำเท่ากับ OP_f ผู้ซื้อต้องการซื้อเพียง $OQ_1 = 5$ ผู้ขายต้องการขายเท่ากับ $OQ_2 = 15$ เพื่อให้เกษตรกรสามารถขายสินค้าได้หมดตามที่ต้องการรัฐบาลก็ปล่อยให้เกษตรกรขาย $= OQ_2$ ในราคาที่ขายได้ คือ $OP_0 = 10$ และรัฐบาลจ่ายเงินอุดหนุนให้เกษตรกรเท่ากับส่วนต่างระหว่าง OP_f กับราคา OP_0 เท่ากับ PP_0 คือ $20 - 10 = 10$ ดังนั้นรายจ่ายของรัฐบาลในกรณีนี้จะเท่ากับ $\square P_0 P_f A B$ คือ $10 \times 15 = 150$

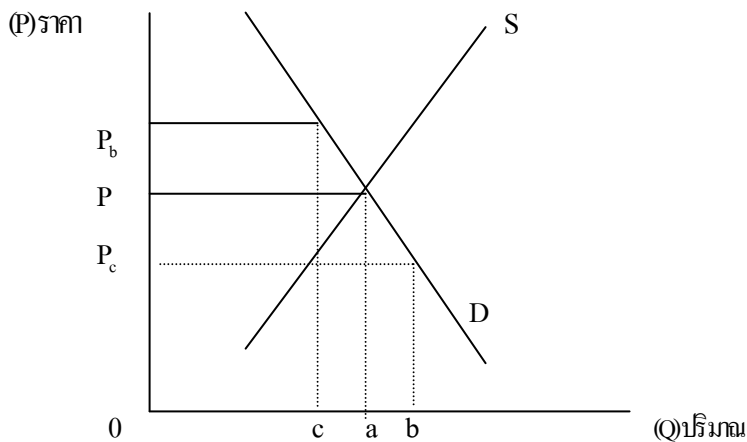

แผนภาพที่ 7 แสดงการจ่ายเงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิต

จากมาตรการทั้งสอง มาตรการใดจะก่อให้เกิดภาระแก่รัฐบาลมากกว่ากัน ต้องอาศัยความรู้ในเรื่องความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานมาพิจารณา

2. การกำหนดราคาขั้นสูง (Maximum Price Control) รัฐบาลเห็นว่าราคาสินค้าที่ถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด เป็นราคาที่สูงเกินไปจนก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะถ้าเป็นสินค้าจำเป็น ดังนั้นรัฐบาลจะกำหนดราคาขั้นสูงไว้ในระดับที่ต่ำกว่าราคาดุลยภาพ

จากรูปราคาสินค้าถูกกำหนดโดยกลไกราคาที่ระดับเท่ากับ OP_c ซึ่งรัฐบาลเห็นว่า เป็นราคาที่สูงเกินไปจึงเข้ามากำหนดราคาสินค้าให้ต่ำลงเป็น OP_c จะมีผลทำให้ปริมาณเสนอซื้อเพิ่มขึ้นเป็น Oa แต่ปริมาณขายลดลงเป็น Oc เกิดอุปสงค์ส่วนเกิน (Excess Demand) หมายความว่า ในขณะนี้ ได้เกิดการขาดแคลนสินค้าในตลาดเท่ากับ bc

แผนภาพที่ 8 แสดงการกำหนดราคาขั้นสูง

การใช้นโยบายการประกันราคาขั้นสูงของรัฐบาลจะก่อให้เกิดผลที่ตามมาคือ

1. จะเกิดการขาดในลักษณะใดก่อนก็ได้ก่อนทำให้เกิดการรอคิวแถวยาวก่อให้เกิดการสูญเสียค่าเวลา
2. อาจเกิดการลดลงในคุณภาพของสินค้า หรือการใช้บริการหลังการขาย เช่น การกำหนดราคาน้ำมันเชื้อเพลิง ปูน วัสดุก่อสร้างไม่ก็ข้าวโม่ง
3. เกิดการลักลอบซื้อขายสินค้ากันอย่างลับๆ ในระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่มีกำลังทรัพย์ค่อนข้างสูง นั่นคือ เกิดตลาดมืด (Black Market) โดยราคาซื้อขายจะสูงกว่าราคาขั้นสูง แต่จะไม่สูงเกินระดับสูงสุดที่ผู้บริโภคจะยอมจ่ายราคาเท่ากับ OP_c
4. เพื่อให้มาตรการกำหนดราคาขั้นสูงทำงานได้ รัฐบาลมักจะใช้นโยบายอื่นควบคู่กันไปด้วย คือ นโยบายการปันส่วนเพื่อกระจายสินค้าที่มีไม่พอเพียงให้กับผู้บริโภคอย่างทั่วถึงโดยวิธีแจกถุงปอ ซึ่งป็นวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

3.10 สรุปท้ายบท

อุปสงค์ หมายถึง จำนวนหรือปริมาณต่างๆ ของสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคต้องการซื้อภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ ณ ระดับราคาต่างๆ กันของสินค้านั้นๆ มีปัจจัยที่กำหนด ได้แก่ ราคาสินค้า ระดับรายได้ ราคาสินค้าอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวนผู้บริโภคในตลาด การคาดคะเนราคาสินค้าในอนาคต แต่หลักการวิเคราะห์ให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่หมด ยกเว้นราคาสินค้าสามารถสร้างเป็น กฎของอุปสงค์ได้ว่า เมื่อราคาของสินค้านั้นสูงขึ้น ปริมาณซื้อสินค้านั้นจะลดลง แต่ราคาลดลง ปริมาณซื้อจะเพิ่มมากขึ้น อุปทาน หมายถึง ปริมาณหรือจำนวนต่างๆ ของสินค้าและบริการที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตต้องการขายหรือผลิต ณ ระดับราคาต่างๆ กันของราคาสินค้า ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอุปทาน ได้แก่ จุดมุ่งหมายของธุรกิจ สภาพเทคโนโลยี ราคาของสินค้าหรือบริการชนิดนั้นและชนิดอื่น ราคาของปัจจัยการผลิต ผู้ผลิตหรือผู้ขายในตลาด ภาษีที่รัฐเก็บ ดินฟ้าอากาศ แต่หลักการวิเคราะห์ ให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่หมด ยกเว้นราคาสินค้า จึงสามารถสร้างเป็น กฎของอุปทาน ได้ว่า ปริมาณขายจะมีมากถ้าสินค้าขายได้ราคาสูง และปริมาณขายจะมีน้อยถ้าสินค้าขายได้ราคาต่ำ จากกฎของอุปสงค์และกฎของอุปทานจะสวนทางกัน แต่จะมีจุด ๆ หนึ่งที่เส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานตัดกันพอดี เรียกว่า จุดดุลยภาพ แต่ถ้าราคาเกิดสูงกว่าราคาดุลยภาพ ปริมาณขายมากกว่าปริมาณซื้อ เรียกว่า อุปทานส่วนเกิน ถ้าราคาต่ำกว่าราคาดุลยภาพปริมาณซื้อมากกว่าปริมาณขายเรียกว่าอุปสงค์ส่วนเกิน

คำถามท้ายบท

1. จงบอกความหมายปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์ และกฎของอุปสงค์
2. จงบอกความหมายปัจจัยที่กำหนดอุปทาน และกฎของอุปทาน
3. จากตารางแสดงอุปสงค์ อุปทานของลำไยในตลาดแห่งหนึ่งให้นิสิตตอบคำถามต่อไปนี้

ราคา(บาท)	ปริมาณซื้อ(กก.)	ปริมาณขาย(กก.)
30	20	80
25	35	65
20	50	50
15	65	35
10	80	20

3.1 ถ้าลำไยราคา 20 บาท และปริมาณลำไย 50 กิโลกรัมเรียกว่าอะไร

3.2 ณ ราคา 25 บาท และ ณ ราคา 10 บาท เกิดอะไรขึ้น ปริมาณเป็นเท่าใด

4. ถ้ารัฐบาลดำเนินนโยบายกำหนดราคาลำไยต่ำ และนโยบายกำหนดราคาลำไยสูง จะเกิดผลอย่างไรบ้าง